

Pretulu

pentru Sibiu pe 1 anu întregu 7 fl.,
pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dușu la casa
ou 1 fl. mai multu pe anu; — trimisii
cu post'a în lăintrulu monarhiei
pe 1 anu întregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl.
— În străinatate pe 1 anu 10 fl.
său 22 franci, pe 6 luni 5 fl. său
11 franci; — numeri singuratici se
dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu și literariu.

Ori-ce inserate,
se platescu pe serie său linia, cu
litero merunte garmondu, la prim'a
publicare câte 7 cr., la adou'a și a
trei'a câte 6 cr. v. a. și preste aceea
30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.
Prenumeratiunile se potu face în
modulu celu mai usioru prin assem-
natiunile postei statului, adreate de
a dreptulu la Redactiunea Diarului
Observatoriulu în Sibiu.

Nr. 5.

Sibiu, 14/26 Ianuariu 1878.

Anulu I.

Catastru.

Naturalistii bețrani sciă se spuna multe lucruri fiorose despre unu animalu reptile fabulosu, pe care-lu numia șierpe de mare și-lu descriă că pe monstrulu celu mai fiorosu, care ar fi în stare se țiena corabi'a în locu și se inghitia pe corabieri. De ani 24 încôce catastrulu în Transilvani'a trecu prin atâtea prefaceri și inghitii atâtea milioane, în cătu pe bietii locuitori, proprietari mici și mari de pamentu, audiendu numai de numele catastrului, îi apuca fiori reci mai alesu candu cu acela se mai aducea în legatura și cestiunile de comasatiune, și segregatiune. A mesura mereu proprietatile și totu a nu le sci măsurate; a le clasifica neincetatu și a nu le mai vedé clasificate; a le pretiui de nenumerate ori și a nu le sci valoarea; a le taxa spre a platii dupa ele darea de pamentu și a da de reclamatiuni neterminabili, — acêsta fu până acuma sôrtea catastrului Transilvaniei.

De vreo-doi ani încôce ti s'ar fi parutu, că D-dieu isi va face macaru în acestu punctu mila cu acêsta țiera, pentru-că se apucaseră cu totu adinsulu de regularea nefericitului catastro pe temelii imprumutate dela alte țieri bine regulate și alte scôse esperienti'a platita cu sume enorme din averea poporului. Astadi inse ce vedi! Certe uritiöse în diariile magiare asupra neregularitatiloru ce se intempla din nou la intocmirea catastrului. Din exemple numeroșe vomu scôte aci numai unulu din comitatulu Clusiu, care ne pôte servi de chiaie la cealalte, și că se nu ni se pôta dice, că dora amu exagera noi lucrulu, ilu scotemu și pe acesta din ministerialulu „Kelet“.

Inca din Iuniu 1877 comisiunea catastrala conchiamata de cătra presedintele seu br. Bela Banffy, a constatat, că dn. comissariu Sebes a comisu în operatele sale urmatôriile erori: 1. Nu a înregistratu comunele cu respectu la însuririle climatice, ci au amestecatu hotara bune cu rele. 2. Că pretiulu viteloră tragatôrie nu l'a luat ușia cumu este acela. 3) Că simbriile ce se platescu pe di la lucratori cu vite și cu braciule le-a computatu prea scadiute. La cultur'a locuriloru care se dau în parte, fia acelea fenatie, său semenaturi de granatie (paiöse), ori de sapa (cartofi, papusioiu etc.), nu le-a descriu în modu practic. 5) Calitatea pamentului productivu o a taxatu buna-ôra la semenatura de

grâu, atātu de susu, că și cumu pamentulu Transilvaniei ar fi totu asia de bunu că și alu Banatului. 6) Calitatea fenatieloră o a taxatu érasii fôrte susu. 7) Pretiurile de producte le-a pus u pentru tienutulu întregu numai dupa cele dela Clusiu, ca se ésa mai scumpe și prin acêsta se dea proba, că economii au venituri mari; dara nu toti producentii isi vendu productele loră dela Clusiu, ci la fôrte multi le cauta se mërğa la piatie mai mici, că Turd'a, Gherl'a s. a., pe unde productele sunt multu mai eftine. 8) Elu a clasificatu comunele numai în trei plaiuri, candu dupa situatiunea și natur'a pamentului ar fi trebuit se se desfaca în cinci, său celu pucinu în patru clase.

Vediendu comisiunea catastrala atâte abusuri, a invitat u pe d-lu comisariu că se si-le indrepte; dara elu a respunsu rotundu, că nu indrepta nimicu, sustiene tôte asia precumu le-a pus, că asia'i suna instructiunile. Care instructiuni? întrebă comisiunea; noi le cunôscemu pe acelea, éra altele nu poti se aibi nici dta. — Nu sciu eu de ale vôtre, replică comissariulu, nu schimbu nimicu. — Atunci comisiunea isi vediu de a le sale, însărcină pe o subcomisiune că se ésa la faci'a locului și se supuna totu operatulu la revisiune minutiosa. S'a facutu și acêsta, și inca asia, că a resturnatu și schimbatu operatulu întregu. Acumu inse tienete la certe prin diarie.

Ei, bine, în comitatulu Clusiu s'a potutu intempla una corectiune că acêsta, că au pasitu proprietari potenti și curagiosi la mediulocu; dara ce facu acei sateni că vai de ei, carii statura dile întregi cu caciulele în mana pe la usi'a unuia și altuia. Bine dicea repausatulu Ébredés din Clusiu, că e vai de locu și de omu. Dara ce mai Ébredés în susu și în diosu? Chiaru în dieta se audu marturisiri de acestea la fia-care ocasiune. Se audu: intra pe o urechie și esu pe alt'a.

Starea scôleloru elementarie și primarie din Ungari'a și Transilvani'a în anulu 1875—6.

Ceea ce bate la ochi indata dela inceputu în conspectulu statisticu alu Ministrului de culte și instructiune este constatarea, că în vreo diece comitate ale Ungariei proprie și în partea Granitiei militare incorporate totu la Ungari'a, numerulu scôleloru în locu se mai crêsca, în anulu 1875 a

scadiutu cu 269, apoi mai totu în acelea în anulu 1876 se mai desfintiara alte 124 de scôle. Dara și numerulu docentiloră a scadiutu, anume în anulu 1875 chiaru și în capital'a B.-Pesta cu 29, în comitatulu Heves cu 54; în alu Clusiu cu 13, a Nitrei cu 10, Satmaru 21, Scepusu 22 (între nemti). În anulu 1876 s'au inpucinat u docentii în comit. Abani cu 8, Solnocu interioru (Transilvani'a) totu cu 8, Nitra 14, Presburg (!) 36, Sabolciu 25.

Averea scôleloru în vreo 11 comitate a scadiutu, în 9 a crescutu.

Alte cifre statistice. Numerulu comunelor în Ungari'a și Transilvani'a este 11,829. În anulu 1876 au fostu în tôte acelea 15,388 scôle. Numerulu prunciloră de ambele sexe obligati a merge la scôla era în acelasiu anu 2129597 adeca camu 15 1/2 % din populatiunea întregă. Din acea tinerime frageda au amblatu la scôla în prea pucine tienuturi 80 pan' la 90%, în altele numai 50—60%, în cele mai multe abia 28—30%.

În anulu 1876 limb'a invetiaturei a fostu în 6981 de scôle cea magiara, în 1230 germana în 3057 de scôle limb'a romana, în 1814 cea slavaca, în 278 serbésca (cu cirile) în 115 croata, aceeasi limba cu litere pentru croatii catolici din Ungari'a propria, în 560 cea rutena, în 1263 de scôle câte doue, ici colea și câte trei limbi.

Ací una impregiurare supara fôrte reu pe oficiosulu „Hon“ (Nr. 15). Elu adeca afla din tabellele comparative că în anulu 1875 amblă în 6834 de scôle 726360 baiati și baiate de nationalitate magiara, și totu atunci 169432 de nationalitate romana se află în 3096 de scôle; dara în anulu 1876 scôlele romanesci s'au mai imultitu cu 39! Acestea cifre le numesce „Hon“ triste și spaimantatôrie — szomorú — sôt megdobbentô. Pentru noi spaim'a lui „Hon“ însemna mai multu decât ori-care informatiuni ulterioare. Si adeca imultirea scôleloru romanesci este periculosa?! Recomandam acêsta confessiune a lui „Hon“ nu numai la toti romanii, ci la tóta lumea civilizata, și inchiagemu acestu scurtu sumariu numai cu observatiunea, că supararea nôstra cea mai mare este că-ci nu avem scôle indoitu mai multe, bune și dotate cumu se cade, că se potemu innotă mai usioru preste acestea balti ale barbariei, de care suntemu impresurati.

Foisióra „Observatoriului“.

Patru dile.

Episodu din resbelulu presentu.

Traducere de Petra-Petrescu.

(Urmare și fine.)

Debelatu, ametitu, steteam aprôpe fora consciintia. D'odata . . . ôre nu me 'nsiela fantasi'a-mi irritata? E realitate. Audu vorbindu. Audu tropotu de cai și voci omenesci. Asiu fi strigatu bucuros. Dar' decă'su turci? Ce se va 'ntemplă? Tortureloră d'acumu se voru aliă altele mai înfioratôre, de cari se voru radica omului perii 'n capu, cându le va ceti prin diuarie. Ei despôie de piele, iti punu petiôrele ranite pe focu . . . Bine, dec' ar fi destulu cu atâta; dar ei sunt inventios. Dieu, ôre mai bine-e a-ti termina vieti'a în mâniloră, de cătu a mori aici? Decă inse voru fi d'ai nostri? O, arbori blastemati! de ce me 'ncongiurati de tôte partile cu umbra dêsă? privirea nu mi-pôte strabate pe nicairi, numai într'unu locu potu petrunde în departare printre crengi, că prin o ferestruica. Acolo, mi se pare, murmura unu pereuasiu din care ne amu stemperatu setea înainte de lupta. Da, acolo e și bolovanulu celu mare, care ne-a servitu dreptu puncte preste riu. Vocile nu se potu distinge. Nu poteam recunôce limb'a în care vorbescu; mi se debilitase și audiulu. D-dieule, indurate! Se fia d'ai nostri . . . Voiu strigă. Me voru audi și d'acolo de la perêu. Ast'a va fi mai bine, decătu se vinu în periclu d'a cadé în ghiarale basi-bozuciloră. Dar unde 'ntârdie asia multu? Asteptarea me chinuesce; nu mai sentiescu nici mirosulu cadavruului . . . desf acel'a e totu că mai nainte.

D'odata la trecatôrea preste perêu apar u — cozaci. Cabate venete, elebarde (arme). O diumetate de sotiia. Înainte la toti, pe unu calu pomposu, unu oficeru cu barba négra. Abia trecu ostentii riuletulu, oficerulu se 'ntôrce în sié și comandéza:

„Pasiu grabitu, marsiu!“

— Stati, stati, pentru D-dieu! Ajutoriu, fratiloră, ajutoriu! — am strigatu, inse lovirile copiteloră de cai, zuruitulu sabieloră și scomotulu glasuriloră innecau rugamintea-mi ragusita — și nu me audira.

O, blastemu! Suspinandu cadu obositu la pamentu. Din stiel'a aruncata d'oparte se scurge ap'a, vieti'a mea, mentuirea mea, aceea, ce mi-mai pôtea prelungi existenti'a. Eu observu acêst'a numai atunci, candu din ap'a, pe care pamentulu uscatu, o inghitia la momentu, abia remasese o diumetate de paharu.

Mai potu-mi aminti înmarmurirea, ce me coplesise 'n urm'a acesteia întimplări inspaimentatôre? Siedeam nemisicatu, cu ochii inchisi pe diumetate. Ventulu isi schimba directiunea neintreruptu și acusi me adia cu aeru prôspetu, curatu, acusi éra me'nadusiă cu mirosulu cadavruului. Mum'a mea, scump'a mea muma! Iti vei smulge perulu albitu de pre capu, vei blastemă diu'a în care m'ai nascutu, vei blastema tóta lumea, care a nascocitu resbelulu spre tortur'a ômeniloru!

Dar tu, si Mari'a nu veti audi nici odata nemicu de suferintiele mele. Fi sanetosa mum'a mea, mirés'a mea, scump'a mea! O, cătu e de dorerosu, cătu de amar. Semtiu ceva la inima . . .

Éra catielusulu celu albu! Servitoriulu n'avuse mila de elu, l'a trantitu cu capulu de pariete și pe urma l'a aruncatu afara. Si catielulu a traitu chinuindu-se o di întregă. Dar eu sunt mai nenorocitu, că-ci me chinuescu de trei dile. Mane — urméza a patr'a di, dup'aceea vine a cincea, a sies'a . . . môrte, unde esti? vino, vino și me iè!

Dar môrtea nu vine, nu me duce. Eu jacu în radiiele sôrelui nemilosu și n'am unu picuru de apa, că se mi-udu gîtulu ardiatoriu și aburulu pestilentiosu alu cadavruului me innadusia. Corpulu e cu totulu stricatu, este nutrimentulu viermiloră. Candu voru fi gata cu elu si îi voru remané numai ôsale, va veni rondulu și la mine. Si me voiu preface asemene lui.

Diu'a trece. Innoptéza. Nimicu nou. Se revérsa de diua. Nimicu nou. Mai trece o di . . .

În tufe se misica ceva, frundiele zusuescu, că și candu si-ar siopti ceva. „Vei mori, mori, mori“, dicu ele. „Nu i-vei vedé, nu, nu“, respundu frundiele din alta parte.

— Aici nici nu i-pôte omulu vedé de locu! resuna langa mine d'odata o voce tare.

Tresaru si la momentu imi vinu în ori. Din tufe privescu spre mine amicabiliu ochi vineti a lui Iacowlew, sergentulu nostru.

— Lopeti, aici! strigă elu. Aci mai sunt u doi; unulu d'ai nostri și unulu d'ai loră.

— Lopeti nu sunt de lipsa, n'aveti se me 'ngropati, eu traescu! — voiam se strigu, inse de pe buzele-mi uscate nu mi-scapa de cătu unu suspinu ragusitu.

— D-diele, elu traesce! Boris Iwanow! Baiati, aici, amicul nostru traesce. În graba, doctorulu!

Dup' o diumetate de minuta imi tórna 'n gura apa, vinarsu și inca ceva. Pe urma dispere totulu.

Lectic'a se misica leganandu-se dulce. Acusi me trezescu, si éra mi-pierdu sentirea. Ranele legate, me doru mai tare. Unu sentimentu vesel, ce nu se pôte descrie imi petrunde prin totu corpulu . . .

— Stati! puneti-lu diosu! Sanitari prindeti, radiacati, înainte!

Asia comandă Petru Iwaniciu, oficerulu nostru de lazaretu, unu barbatu înaltu, subtire și placutu. Densulu e asia de mare, în cătu întorcandu-mi capulu spre elu, neintreruptu îi vedu capulu cu barb'a-i lunga și rara de-si lectic'a mea e portata pe umerii a patru ostentii mari și robusti.

— Petru Iwaniciu! — sioptii eu.

— Ce, amice?

Petru se pléca spre mine.

— Petre, ce ti-a disu mediculu? Voiu mori curendu?

— Ce ti-vine 'n minte Iwanow? Dta nu vei mori, Tôte ôsale ti-sunt întregi. Fericitule!

Si éra am adormitu, pierdiendu-mi tôte sentirile.

Ungari'a. Oradea, 20 Ianuaru 1878 st. n. Foile straine voindu a inaltia valórea episcopului Olteanu spunu că si scaunulu pontificalu ia adusu unu tributulu de recunoscintia denumindulu inainte de mórte cu doue dile de assistente tronului papale si de Conte romanu. — Ce zelu archipastorescu a avutu Olteanu pentru baseric'a si dieces'a sa, o sciu pre bine preotii diecesei si mireni cari au urmaritu cu attentuone passii si faptele lui. Cu incetulu se desface velulu si le va cunosce acestea si lumea; nu e aci loculu se le desbatemu, voimu numai a impartasi stimatului publicu, ca titele mai susu commemorate s'au donatu repausatului eppu din incidentulu jubileului seculare ce l'a avutu dieces'a in lun'a juniu an. trecut, pentru cá S. S. ponteficele sesi arate propensiunea sa facia de diecesa. Asia se motivéza acestu actu in rescrisulu Primatului dela Strigону. Cei ce nu credu potu vede actele in cancellari'a ordinariatului. Trebuie inse se amintimu, ca actulu pontificalu prin nunciatura apostolica vienesa s'a tramisu la Primatulu de Strigону, si acestu-a lu a impartasitu capitulului gr. cat. de Orade cu missile latine, sub adres'a: Venerabili capitulo catolico magnovaradinensi Rumenorum. Pe la noi si-punu omenii intrebarea „cine e capulu provinciei nóstre metropolitane Primatulu de Strigону, séu Metropolitulu dela Blasiu? Nu scie nunciatura vienesa ca chiar ponteficele Pio IX a reabilitatu Metropolia gr. cat. de Fagarasiu a resiedintia la Blasiu, ceea ce in bulla referitória la acestu actu se statoresce apriatu*).

Totu aceste dice si despre diecesa oradana, apoi dupa tóte aceste starea natiunale si basericesca a metropoliei gr. cat. de Alba-Julia — Blasiu — se statoresce prin mentiunata Bulla in cuvinte respicate**).

Deci déca suntemu scosi de sub jurisdictiunea Primatului de Strigону, si avemu capulu metropoliei nóstre, independinte in administratiune de Strigону ce se mai tramitu assemine decrete séu breve séu cumu se le numinu, prin autoritati straine eppiloru si dieceseloru nóstre si nu prin metropolitulu nostru? Noi rogamu pe Metropolitulu nostru cá se reflecte la acésta impregiurare, si se remonstreze la nunciatur'a apostolica, căci unele apucaturi ca aceste vatema sentiulu poporeniloru gr. cat. Noi scimu ca repausatulu eppu Olteanu a fostu cu sentiamente si fapte ostile facia de auctoritatea metro-

*) Dioecesim fogarasiensem in Transilvania quae iam inde a sua institutione metropolitana juri archiepiscopi strigoniensis ad haec usque tempora obnoxia fuit, ab eadem jure et subjectione, ejusdem metropolitani antistitis accedente consensu praemisso, auctoritate apostolica exiimus et dissolvimus ita ut ipsius dioecesis antistites, ecclesiae oppida etc. a pristina cui antea suberant metropolitae strigoniensis jurisdictione et quavis alia potestate et praerogativa jurisdictionali in perpetuum pariter exemptae sint exliberatae.

**) „Quae cum ita sint, tum magnovaradinensis et fogarasiensis, tum duarum per nos erectarum, lugosiensis nimirum et armenopolitanae — gherla — dioecesium territoria una cum ibi existentibus Civitatibus, oppidi etc. in ecclesiasticam provinciam gr. catholicam unitam linguae romanae atque adeo unam archiepiscopalem metropolitanam sedem fogarasiensem Romanorum gr. rit. Cat. uniti eadem apostolica auctoritate perpetuo quoque erigimus et instituimus“.

Me trezii in lazaretulu divisiunei. Inainte vedu mediculu, femeii de caritate si intre acesti-a fisionomi'a cunoscuta a unui renumitu professoru din Petruburg, care operá la petiórele mele. Mánile ii sunt pline de sánge. Elu nu mai stá multu plecatu la petiórele mele, si-apoi imi dice:

— Acumu, fi fericé june! Esti scapatu. Unu petioru, ce e dreptu ti l'am taiatu, inse totu e bine. Poti vorbi?

— Potu, disei, si le-amu povestitu, ceea ce am scrisu aici . . .

Diverse.

(Lucruri), cari se vedu numai in America. Diuariulu Times din Kansas ofere cá premiu fia-carui din abonatií sei o femeia tenera si frumósa. In urm'a acestei-a vinu numerosi abonati cari ceru se remana necunoscuti pana la tragerea locului. Mai tardiu diariulu a publicatu numele si fotografiile castigatiloru si castigatiloru si s'a insarcinatu se faca cheltuelile de nunta si se gasduéscu pe noii soçi in lun'a de miere. „Resbouilu“.

(Operile literare remase dupa Thiers). „Liberté“ ne impartasiesce urmatórea consemnare despre operile remase dupa Thiers: 1. O istoria completa asupra regulárii indemnitatií de resbelu cu Germani'a si a negociatiloru urmate cu bancherii si institutele de creditu pentru operatiuni financiali; 2. Fragmente asupra diferiteloru intemplari politice de sub Ludovicu Philipu, pe cari sub imperiu le duse in strainatate. Acestea inca nu sunt in posesiunea executoriloru testamentari; 3. Istori'a mai multoru episoade din tempulu presidentiei lui Thiers, in fine 4. dorere necompletu, opulu filosofico-naturalu, inceputu la 1852, asupra originei si destinatiunei omului, unu feliu de cosmogonia spiritualistica, in care dlu Thiers, basatu pe studiulu naturei voia se arete si justifice convingerea sa asupra nemoriei spiritului.

politana gr. catolica; scimu cá totu ce numai a potutu a facutu spre a o delatura din diecesea sa; inse din unele excese si neregularitati cá aceste nu trebuie se se faca regula, cu atatu mai pucinu se le inbratiosieze locurile inalte, căci arme de acestea au doue taisiuri, apoi hodie mihi, cras tibi. Unu poporénu gr. cat.

Alegerile municipali in Comitatulu Huniador'a.

(Fine.)

Constatu cu tóte aceste adeverulu si la acestu locu, cá ori-care partida unгурéscu ar' fi asiguratulu romaniloru garantiile cerute de ei, si li s'ar' fi impreunatu voturile romanesci, — acelu partidu reesia invingatoriu, — prin calea speciala inse a romaniloru, — si codirea a unor'a dintre a-i nostri, cá-ci din 104 voturi romanesci declarate in 9, numai 79 sustienusera curagiulu lucrarei sale directe si legale, a resultatu invingerea partidului Barcianu, cu deosebire si pentru aceea, fiindcă partidulu Szereday nesustienutu de romani, era in óre-care minoritate facia de adversariulu seu barcianu, dar' cu deosebire fiindca chiaru partisanii seredaisti vedindu-se cadiuti, au intorsu fói'a, si au desertatu in castrele celui cu mai multe sianse de invingere; asia a crescutu apoi partidulu Barcianu invingatoriu, la numeru nesperatu de ei insii.

Trecuta odata acésta lupta pentru antaiatate, unгурii nu mai avea interese speciali, pre care spriginite se le scótia la invingere chiar' si prin voturi romanesci, — ci aci s'au unitu toti unгурii, precumu prevediusera óre-cáti romani, spre scopulu de a scóte list'a invingatóre, ce au fostu stabilitu ei impreuna si fara diferentia de principii — si care contiené chiar acele propositiuni, ce au reesitu de resultatu din scrutiniulu voturiloru, séu din aclamatiunile nearticulate a le bucuriei resfatiate.

Romanii constanti in convingerea lor, — singuru pentrucá se asigure pucine posturi celoru mai meritati de ele, si cari avéu conditiunea neaparata de a le implini — au incercatu cu alesulu vice-comite, si cu partidulu seu, in a carui frunte era Conte Kun Stefanu, cá se dea si se asigure posturile destinate pentru romani acelor mai meritati, si pre cari noi avemu se-i desemnamu. Atatu vice-comitele cátu si Kun conte au datu parol'a lor de onóre, cá voru respecta cererea nóstra, si in specialu voru mediuloci siguru, afara de alte merunte si neinsemnate posturi, celu de pretore in cerculu Bradu, din fostulu comitatu Zarandu, pentru individulu care l'a ocupatu si pana aci, anume Ladislau Popu, despre care insusi comitele supremu s'a exprimat, cá-lu are de primulu pretore inteligente, zelosu si diligente in intregu teritoriulu vastulu seu comitatu. — Ci verb'a si parol'a domnéscu s'a lasatu de rusine; la care au contribuitu romanii chiar' din Deva, cerendu si punendu candidare romanéscu in acelu cercu alu Bradului, contra candidatului comunu si romanescu Popu, de siguru cá se se implinésca scriptur'a: perirea ta din tine! Adeveratu ca romanu s'a alesu in persón'a D-lui Simeonu Piso, dara solidaritatea fu compromisa.

Cá de incheiere la acestu istoricu lungusioru am numai se ve mai descoperiu dorinti'a, cá macaru acei pucini romani, cáti au fostu alesi mai totu la posturi subordonate, se nu si uite, cá sunt si romani, nu numai functionari, se si implinésca loculu cu onóre, ne cautandu la respecte, la reserve, la conditiuni, si preteste, si unde voru vedea, cá romanii suntu ne indreptatiti, cá dreptatea, ecuitatea si legalitatea suntu calcate, se nu taca; List'a oficialiloru romani urméza aci: Georgiu Csáklány, presiedinte la scaunulu orf., Ionu Simionasiu asesoru la scaunulu orf., Ferd. Nádasdy (Sirbina) v.-notariu, Tobia Mihalovicu, pretore in Baiade-Crisiu, Simionu Piso, pretore in Bradu, Georgiu Nandra si Georgiu Herbai, subpretori in Ilioa si Dobra, si Dr. St. Erdeli, medicu de cercu in Baia-de-Crisiu. Acesta este personalulu oficialu romanu aplicatu din grati'a domnéscu!

Dupa aceste permiteti-mi dle redactore! cá in pucine trasuri generali se ve aretu undulatiunea spiritului ce a domnit in totu decursulu alegerei de trei dile.

Conferinti'a romanéscu númeroasa in membri, au aclamatu cu viaa emotiune de multumire procederea si comunicariile delegatiunei sele, si anume au meritatu si au fostu distinsi pentru silintiele lor spre inaintarea bunului publicu dlu Sigismundu Borlea si Dr. Avramu Tincu; in celelalte conferinti'a a discutatulu cu multu interesu, la inceputu obiectivu si chiar' sublimu, inaltandu reputatiunea si onórea natiunala; mai cátra frangerea pániei inse s'au auditu pucine voturi romanesci inspirate de interesu

particulariu, nu destulu de demnu pentru caus'a comuna. Ci aceste voci ragusite de fric'a nesuccesului nu merita a fi considerate, cu atatu mai pucinu comunicate publicului mare; — cu machuire sufletéscu inse, pentru corectiune in viitoriu nu trebe se tréca fara apostrofare, cá unu oficialu, contra voturiloru esprese romanesci, a declarat in conferintia, cá trebuie delaturata reputatiunea natiunala, cându e verb'a ca se se impartiesca posturi; pentru aceea ni-e frica de angagemente antiromanesci; dar' vomu vedé ce va mai fi!

Merita condemnare portarea romanéscu a Deveniloru proprii si mai susu specificati, pentru siovairile lor, si simularile facia de conferinti'a romanéscu, — aflandu-se, ca densii consentisera déjà la planulu impartirii colaciloru, asia dupa cumu unгурii l'au pregatitu, — si asupra caroru nu potemu destulu a ne exprime condolenti'a — pentru decaderea lor in sentiulu si curagiulu natiunala romanescu.

Mai in urma invetiulu din tóte e, cá parolele domnesci asta-di suntu date numai pentru cá se aiba ce neconsiderá, si ca ori ce asiedimente si pacturi cu adversarii nostri suntu facute numai dreptu momele, pana la urmarea actului engagiatu, cá atunci se se demintiesca, — si prin urmare credintiele si sperantiele asiediate in aceste compromise suntu si remanu vane si sterile, si in fine cá romanii dismembrati se pierdu si intarescu pe adversarii lor.

Tristu si amaru invetiu pentru noi romanii de aici e si acela, cá chiar' unii dintre ai nostri, cu propriile lor voturi si vointie au ingropatu sperantiele si dorintiele cele mai legitime ale romaniloru, si asia ei singuri spriginescu si sustienu apasarile si nedreptatirile ce ni se intempla in tóte dilele.

Tacitu.

Processulu Miletics.

(Urmare.)

A dou'a di de pertractare.

Iovanovics, martorulu la care se provóca apertoriulu, fassiuéza urmatórele: cunoscu pe Rankovics. Mai pe urma l'am intelnit in Juliu 1876 in carcerulu din Becichereculu mare, unde insumi, fiindu denunciatu, am suferitu arestu de patru luni si apoi fui eliberatu lipsindu dovedi obiective in contra mea. Mi se spuse, ca Rankovics a fostu prinsu in Becse si d'acolo escortatu in carceru. Eu me aflam tocma in cancelari'a carcerului si mi-scriam apelatiunea, d'odata audu pe Rankovics facundu scomotu mare naintea ferestrei. Injurandu se espectorá in limb'a serbéscu: „blastemu pe D-dieulu unгурescu si tribunalele unгурesci; in locu se mi-dee bani, me 'nchidu pentru Miletics, pe care nice nu l'am vediatu, nici nu l'am agraitu in Belgradu“. Rankovics strigá mai departe, mai bine se prinda pe capitanulu politiei, Stefanu Molnar, care concese contrabandarea unei nái cu 20,000 puscii spre Serbi'a pentru care faptu a primitu 2—3,000 de galbini. Rankovics ceru se se avizeze de sosirea lui, comitele supremu, care ii este amicu intimu si cu care a beutu adese; chiar si consululu generalu din Belgradu, principele Wrede, déca ar voi se i-telegrafeze, inca s'ar intrepune pentru densulu la facimulu magiaru. Elu adause mai departe, ca va face intocma cá Rozsa Sandor, va denuncia pe toti, caror'a le este inamicu, in cátu edificiulu acest'a va fi prea micu, cá se cuprinda pe toti, pe cáti ii va denuncia densulu.

Martorulu fassiuéza mai departe, cá a vediatu pe Rankovics mai adese in convorbire cu tierénulu Rajcsanyi, care inca se aflá pe atunci in prinsóre.

Rankovics néga, ca ar fi fostu cu Iovanovics intr'o odaia. Acest'a inse respunde, ca la aerisarea odaiei acusi se aflá intr'un'a, acusi intr'alta chilia cu Rankovics si Rajcsanyi. De altmintrea Rankovics erá in arestu nu numai pentru crima politica, ci si pentru vetamare corporala.

Rajcsanyi díce ca aflandu-se in arestulu din Becicherecu, de unde fu eliberatu, cá nevinovat, a cunoscutu bine pe Rankovics si ca acest'a injurá de repetite ori asupra modulului cu care erá tractatu. — Rajcsanyi repetiesce aprópe din vorba in vorba fassiuenea lui Iovanovics.

Rankovics concede, ca a locuitu intr'o odaia cu Rajcsanyi. Afirma inse, ca ar fi disu numai: Vreau se scie ceva despre Miletics de aceea me tractéza astfelu, dar atáta se scie ei (dicandu acestea a radicalu pumnulu).

Se cetescu mai multe acte asupr'a portarii din trecutulu a lui Rankovics.

Dr. Polit: Ve rogu a se constatá, ca la 30 aug. 1876 Rankovics este eliberatu din arestu, si la 31 aug. depune juramentu cá martoru in contra lui Miletics.

Din alte acte se vede, ca la 1876 fiindu acusatulu pentru sila, scapá din lips'a de dovedi, de alta parte, ca pentru vetamare grea corporala, fu condamnatu la carceru de 6 luni.

In fine se constata, ca la aretarea lui D. Szavics si F. Rankovics, George Rankovics erá in cercetare pentru falsificarea a trei politie de 300 fl. 500 si 600 60 cr. ca cercetarea se sistase, fiindu ca acusatarii isi retrasese pèr'a. — Dr. Polit: Me rogu a se constatá ca aretarile aceste in contra lui Rankovics se facura inca in 1876, inainte de fierberile serbesci, eu punu pondu pe acést'a.

Tribunalulu decide cá martorii: Boszkovics, Stefanovics, Obradovics, Miletics si I. Iovanovics si Rajcsanyi se depuna juramentul pentru fassiuile lor.

(Va urma.)

Romania. Bucuresci, 10/22 Ianuaru. Déca vreunu statu si natiune a sciutu se'si arate recunoscinti'a in fapta cátra cei ce si-au versatu sangele lor pentru libertatile publice si independenti'a patriei, apoi aceea este in epoc'a nóstra natiunea romanésca. Campani'a inca nu s'a terminatu si pacea nu s'a inchietu, dara Camerele Romaniei si Domnitoriulu s'au grabitu a remunera sacrificiele de sange prin urmatori'a lege de pensiuni.

CAROLU I.

Prin grati'a lui Dumnedieu si vointi'a nationala, Domnu alu Romaniloru.

La toti de faci'a si viitori sanatate.

Asupra raportului ministrului Nostru secretariu de Statu la departamentul de resbelu, sub Nr. 19,014 pe lenga care ne supune spre sanctionare legea relativa la pensiunea militariloru remasi infirmi din caus'a raniloru dobandite in resbelu, precumu si a veduveloru si orfaniloru celoru morti in lupta, votata de Corpurile Legiuitoare.

In virtutea art. 93 din Constitutiune.

Amu sanctionatu si sanctionamu.

Amu promulgatu si promulgamu cele ce urmeza:

L e g e.

Art. 1. Oficierii de ori-ce gradu, sub-oficierii, caporalii si soldatii, ori-care aru fi fostu durat'a servitiulu lor, voru avea dreptu la pensiune pe basele indicate in art. 5, daca voru fi fostu raniti gravu si intr'unu chipu incurabilulu, in evenimentele resbelului.

Ei voru avea același dreptu daca voru fi dobanditu infirmitati grave si incurabile, recunoscute a fi provenitu din ostenele si pericolele campaniei.

Art. 2. Ranile sau infirmitatile, provenite din cauzele enunciate, daca ele au ocasionatu orbirea, amputati'a sau perderea absoluta a usagiului unuia sau mai multoru membre.

Art. 3. In casurile mai pucinu grave, ele dau locu la pensiune sub conditiunile urmatoare:

1. Pentru oficierii, daca ele i punu in stare a nu mai putea remane in activitate si le ridica posibilitatea de a reintra mai tardiu in armata.

2. Pentru sub-oficierii, caporalii si soldatii, daca ele i punu in stare a nu mai putea servi si a nu'si mai putea scote hrana.

Art. 4. Ranirile si infirmitatile sub-oficieriloru, caporaliloru si soldatiloru, cari voru fi recunoscute incurabile, dobandite in cursulu evenimentelor resboiului, dar' cari nu punu pe suferindu in posibilitate de a se hrani, nu dau dreptu la pensiune ci la unu ajutoru de lei 240, platitu odata in momentulu pornirei la vatr'a sa.

Art. 5. Se fixeza basele pensiunii precumu urmeza:

a) Oficierii voru avea o pensiune egala cu solda intréga (fara accesorii), cuvenita gradului ce avea in momentulu candu a fostu ranitu sau a devenitu infirmu.

b) Sub-oficierii voru avea o pensiune de 360 lei pe anu.

c) Caporalii voru avea o pensiune de 300 lei pe anu.

d) Soldatii voru avea o pensiune de 240 lei pe anu.

Art. 6. Aceste pensiuni voru fi reversibile dupa mórtea titularului, asupra veduveloru pana la mórtea sau remaritatea lor, si asupra copiiloru pana la majoritatea lor.

Art. 7. Veduvele si copii militariloru ucisi pe campulu de batae, precumu si veduvile si copii militariloru morti din caus'a evenimentelor resboiului sau din caus'a bóloru, sub influenti'a carora au fostu supusi prin obligatiuni ale servitiulu lor in campanie, au dreptulu a primi aceiasi pensiune care s'ar fi cuvenitu sociulu sau tatalu lor, daca ar' fi traitu cu rane sau infirmi.

Pensiunea veduveloru incetéza la remaritatea lor. Pensiunea copiiloru curge pana la majoritatea lor.

Art. 8. In tóte casurile aratate mai susu, veduvile fara copii primescu pensiunea jumetate.

Art. 9. In casu cá, militarulu nu ar lasa veduve sau copii, ci unu tata infirmu, sau o muma veduva si fara midilóce de esistencia, pensiunea cuvenita lui va profita tatalu sau mumei numai catu va trai.

Daca militarulu lasa o socia fara copii si care are dreptu la jumetate de pensiune cea alta jumetate de pensiune o voru primii parintii fara midilóce.

Art. 10. Pensiunile datorite tuturor militariloru, in conditiunile legii de facia, se voru plati de cass'a dotatiunei óstei. Statulu va retine din subventiunea ce da anualmente cassei pensiuniloru sum'a ce se va constata ca densa datoreza oficieriloru si urmasiloru lor, in momentulu ranirei sau infirmitatei, conformu legii generale a pensiuniloru, si le va versa de-a dreptulu in cass'a dotatiunei óstei.

Se voru afecta la plata acestoru pensiuni tóte veniturile cassei de dotatiune a óstei, cari prin legi speciale n'ar avea alta destinatiune.

Se va prevedea in budgetulu Statului sum'a necesara pe fia-care anu pentru acoperirea pensiuniloru acordate cu legea de facia.

Art. 11. La 25 a fia-carei luni cass'a de dotatiune a óstei va da ordonantia casieriloru generali pentru plat'a pensiuniloru din judetiu.

Casierii generali voru elibera imediatu mandate individuale si le voru tramite in comunele unde domiciliéza pensionarii.

Perceptorii comunali voru achita la presentare aceste mandate celoru in dreptu, de la cari voru primi cuitantie legalisate de primari.

Art. 12. Gradele inferioare cari, pe langa pensiunea prevediuta in acésta lege, aru fi dobanditu dreptulu si la alte pensiuni, precumu suntu aceia ai ordinului „Steau'a Romaniei“ sau aceea pentru servitiulu de 12 ani ca sergenti, nu voru putea primi, din aceste din urma, de catu jumetate din sumele prevediute de legile speciale.

Art. 13. Copii militariloru morti sau deveniti infirmi voru avea dreptulu a fi crescuti gratis in institutiunile de instructiune ale Statului. Pentru copii orfani de tata si mama pensiunea va fi retinuta in favórea Statului pentru totu timpul catu ei se voru afla in acele institutiuni.

Art. 14. Pensiunile, infintiate prin present'a lege, nu suntu supuse la nici o retinere.

Art. 15. Pensiunile acestea nu se potu instraina, ele nu se potu nici urmari si secuestra de catu numai pentru casurile art. 185 si 187 codulu civilu.

Art. 16. Ori-ce militariu pensionatu sub ori-ce titlu va fi, precumu si aceia carora s'a datu numai ajutoriu, conformu art. 4, primescu de la Statu midilóce de transportu spre a se întorcede la vetrele lor.

Afara de acésta ei remanu stapani pe efectele lor de micu echipamentu.

Art. 17. Ori-ce militariu, veduva, orfanu sau parinte care va voi a face se i se valoreze dreptulu seu la pensiune din causa de raniri sau infirmitati, trebuie se adreséze cerere cátra ministerulu de resbelu. Ministerulu va procede imediatu la verificarea drepturiloru reclamantulu.

Art. 18. Ministerulu de resbelu va constata cauzele raniloru sau infirmitatiloru, fie prin raporturile oficiale si alte documente autentice, cari voru constata faptul sau prin certificatele autoritatiloru militare, sau in fine prin o informatiune sau ancheta ordonata de densulu.

Art. 19. Ministerulu de resbelu, constatandu dreptulu la pensiune va libera unu titlu de pensiune sau unu mandatu de ajutoriu militariloru, veduveloru, orfaniloru sau parintiloru admisi a se bucura dedispositiunile legii de facia.

Art. 20. Dreptulu orfeliniloru la pensiune se va putea reclama si de vre-una din rude sau de primarulu loculu unde ei s'ar afla.

Art. 21. Tóte cererile cumu si constatările dreptulu la pensiune, precumu si legalisarile cuitantieloru, cari se dau de pensionari pentru primirea pensiunii, suntu scutite de timbru.

Art. 22. Ori-ce dispositiuni de legi si regulamente anteriore, contrarii presentei legi, suntu si remanu abrogate.

Facemu cunoscutu si ordonamu ca cele de facia investite cu sigilulu statulu si trecute in „Monitorulu oficialu“, sa fie adressate autoritatiloru administrative si judeciare, spre ale inscrie in registrele lor si ale observa intocmai, ér' ministrii nostri secretari de statu la departementele de resbelu si acelu de justitia suntu insarcinati cu ducerea la indeplinire a decretulu de facia.

Datu in Bucuresci, la 29 Decembre 1877.

(„Monitoriu.“)

CAROLU.

Sciri diverse.

(Procese de presa). Acelea se inmultiescu si in Transilvani'a; dara nu scimu cumu se intempla, cá ele cadu unele dupa altele asupra diareloru germane Sieb Tageblatt din Sibiu si Kronstädter Zeitung din Brasiovu; dara Gazet'a Transilvaniei serman'a le intrepe pe acelea cá-ci i s'au intentatu doue dintr'odata cu terminu pe 12 si 26 Februaru, care pre cátu suntemu informati ambele au se ajunga la óresicare celebritate, cá-ci sunt camu complicate. Pe cátu aflamu din diarie, Cehiloru in Bohemi'a si Ruteniloru in Galiti'a le merge intocma cu publicitatea lor. Dara incaí aceia au numai unu lege de presa, éra nu doue, si asia li se mesura la toti cu un'a. Preste acesta: in legea austriaca mai este si procedur'a obiectiva, unde procurorulu lovesce in carte, diariu, articlu, pamfletu, le confisca si lasa person'a in pace. La noi totudeauna este atacata numai person'a.

(Veniturile universitatiei sasesci pe a. 1878.) Cele ordinare s'au evalvatu la 150028 fl. 62 cr., extraordinarie la 4500 fl., in sum'a totala 154528 fl. 62 cr. Spesele pe acelasu anu sunt prevediute cu 154273 fl. 27 cr., asia ar remane unu prisosu de 255 fl. 35 cr.

La fondulu asia numiteloru siette judetie, care se administreza separatu, venitul pe anulu acesta e computatu cu 57067 fl. 14 cr., éra spelele totali cu 56545 fl. 65 1/2 cr., prin urmare cu micu prisosu de 521 fl. 48 1/2 cr. Acelea doue venituri considerate cá interese cu 5% aru corespunde la unu capitalu de preste 4 milióne fl.

(Datoriile statulu.) Dintr'unu actu parlamentariu dela Vien'a aflamu, cá in a. tr. 1877 Cislaitani'a caut'a se mai adaoga la datoriile sale 91 milióne, éra Ungari'a 105 milióne. Aceste cifre se afla trecute si in motiunea cea importanta a deputatulu dr. Sturm. Este totuodata téma mare cá deficitulu pe anulu 1878 va esi érasu celu pucinu la 50 de milióne.

(Necrologia.) Mihaiu de Mocioni, cu áanima infranta de durere face de scire in numele seu, precumu si in alu filoru sei Alessandro si Eugeniu, mai departe Andreiu Mocioni de Foen si cu soc'fa sa Laura nascuta Cernovits de Macea, Antoniu de Mocioni si cu soc'fa sa Iosefina nascuta baronessa Brudern, si cu a fii-loru Zenone si Victoru, Georgiu de Mocioni cu soci'a sa Helena nascuta Somogyi de Gyöngyös, si cu ficele loru Livia si Georgina, in fine Éva de Mocioni, — d-spre pre du'os'a incetare din viétia a neuitabilei sale consorte, resp. mame, surori, cumnate si matusie, a dom. ei Catarina de Mocioni, nascuta Mocioni de Foen, carea in 7/19 Ianuaru a. c. dupa miédiadi la 5 óre, dupa o scurta suferintia, prevediuta cu santele taine, in etate de 71 de ani, de apoplessia cerebrala, a adormitu fericita intru Domnulu.

Remasitiile pamentesci a scumpei decedate se voru binecuvénta in diu'a de 9/21 Ianuaru dupa miédiadi la 3 óre in „Grand Hôtel Hungaria“, dupa ritulu greco-orientalu, de aci se voru transport'a la Foen si se voru depune acolo pentru odihna eterna in mormentulu familiei.

Parastasulu se va celebrá in Budapesta la 18 Februaru (2 Martiu) nainte de miédiadi la 10 óre in biseric'a greco-romana. — Fia-i tierin'a usióra!

— Nic. Popescu, pictorulu romanu a repausatu in Lugosiu la 29 Dec.; Gavrila Ardeleanu, rigoro-sante in medicina, in etate de 24 ani la 11 Ianuaru; Ioanu Bratu, parochu in Resinari la 19 Ian.; Georgiu Trombitiasiu, parochu in Vaid'a rece la 13 Ian.

(Regele Victoru Emanuelu) sciá bine limb'a germana si cetea cu placere pe poetii germani in originalu. In castelulu regescu din Turin este in camer'a de lucru a regelui unu dulapu fórte simplu pentru carti. Aci se potu vedé operile poetiloru Schiller si Heine unulu langa altulu. Re galantuomo cetea multu pe Schiller, caci acestu poetu nu numai ca adesea l'incanta, dar' i-a scapatu si viat'a.

Era in lupt'a de la Novara; Victoru Emanuelu sta in cele d'antaiu rénduri si de-odata simti ca ar fi primitu o lovitura. Tunic'a sa era rupta in peptu. regele insa remase neatinsu.

Volumulu grosu alu cartei Wilhelm Tell, pe care o luase s'o cetésca in campanie, si pe care o purta in posunarulu de la peptu alu hainei, opri glontiulu, asia ca nu atinse catusi de putinu pe Victoru Emanuelu.

Legatur'a cartei este simpla si se afla in dulapulu cu carti din Turinu, unde se póte vedé si glontiulu.

(Regelul Victoru Emanuelu) i se facu observarea, ca regimulu seu este prea liberalu cu impartirea decoratiuniloru. Elu respunde: „doue lucruri sunt, cari nu trebuie denegate. candu le cere cineva: unu buchetu pentru o dama si o decoratiune pentru unu domnu.“

(Telefonulu.) Cu acestu nou aparatu de comunicatiune s'au facutu diverse incercári anume intre Sabiu si Brasiovu intre Clusiu si Desiu, intre Muresiani si Sighisóia. Tóte au avutu succesu favoritoriu.

Conversatiuni literarie.

Despre dictionariulu academicu alu limbei romane.

(Urmare.)

4. D'in contra vorbele de origine neromanica, ca slava, cinste, iubire, ibovnicu, vreme, vremelnicu, stape-nire, slujba, slujbasiu, etc., nu potu si nu se cade se aiba locu intr'unu dictionariu romanescu. Cu atátu mai pucinu potu figurá bene in acestu monumentu allu romanitatei nostre, vorbe, cari, romanesci de origine, au inse forma straina, ca acarnitia, guraritia, amarnicu, etc., cari de neapaperatu cauta se dé loculu celloru ce se audu cu forma romanésca: acariu, gurare, amaru. La curati'a formei cauta se tienemu si mai multu inca de cátu la a materiei, pentru co form'a determina si mai bene de cátu materi'a addeveratulu caracteriu allu unei limbe. Limb'a nostra ar poté avé de diece ori mai multe vorbe straine, si totusi ar remane romanica, pre cátu tempu si ar pastrá, cumu si a pastratu, form'a sa romanica. Cátu de mare este superioritatea formei asupr'a materiei, se pote intellege forte bene si d'in alte ordini de lucruri, cari cadu mai dreptu sub semtirile nóstre: frumosele pannure ce se tiessu d'in lan'a oiloru nostre, elegantile mobili ce se facu d'in lemnulu superbiloru nuci ai Romaniei, lussosele metassarie ce se tragu d'in gogosiele vermiloru crescuti de Románi, suntu verce, numai romanesci nu, pentru co, de sí fabricate d'in materi'a romanésca, form'a inse, sub care ne revinu, le este intiparita de mân'a artistulu strainu. Asiá déro pentru vorbele de origine romanica, inse de forma straina, cauta se fimu, de se pote, mai rigoroși de cátu pentru cele ce si de origine si de forma suntu straine limbei nostre. Scimu co pentru apperarea acestoru parasite, cari nu potu de cátu suffocá arborele románu si împedecá regulat'a si perfect'a lui desvoltare, producu unii argumentele cele mai specioze. „Care limba, dicu ei, nu a admisu vorbe straine? A scóte apoi d'in limba asemeni vorbe, cari coprendu atátea trassure viue d'in viétia poporulu ce vorbesce acea limba, este ca sí unu sacrilegiu. Ce este in fine limb'a deco nu mediloculu de intellege si comunicare a ideelor? Prin urmare deco vorbele straine suntu bene intellesse de poporu, pentru ce se punemu in loculu lor altele neintellesse numai pentru cuventulu de puritate a limbei?“ — Acesta si alte asemeni vorbe nu ar meritá neci unu respunsu, deco amu prepune macariu, co vinu d'in una rea credentia. Suntemu inse deplenu cuvinsi, co cei ce le dicu, nu si au datu tota luarea amente la una cestiune asiá de importante, si co, deco adjungu la conclusioni atátu de pucinu fundate, caus'a este numai co nu au consi-

deratu lucrulu destullu de affundu si pre tote faciele lui. Si mai antaiu ar cautat se ne intrebam, cari anume si de ce natura sunt vorbele straine ce au capetat unu dreptu de cetate in alte limbe culte alle Europei? Numai unu respunsu categoricu si precisu la acesta intrebare pote da una deslegare satisfactoria cestionei vorbeloru straine d'in limb'a nostra. Nu este acf loculu de a intrá in ammenuntele ce s'ar cere spre a pune in deplena lumina tote datele, câte aru fi necesarie la deslegarea unei probleme asiá de delicata. Cauta déro se ne margenimu a trage luarea a mente numai, co in domeniulu vietiei intime: in religione, in politica, in administratione, in legislatione, in ocupationile de tota diu'a si de tota or'a in totu ce atenge mai de appropre pre omu, verce limba culta cu greu si forte raru a lassatu se petruna si se prenda radecina vorbele straine. Unu fericitu instinctu de conservare, assemenea cellui ce are fiacare finta viua, inspira fiacarei limbe orrore de verce strainismi. Acésta-a se pote vedé in limbele culte celle mai bene formate, si lucrulu nu potea si nu pote merge almentrele cu limb'a romanesca. Au reu a facutu limb'a romanesca, de a cautatu se se scape de zapcii, ispravnici, polcovnici, praporci, etc? Cene ar fi acellu Român, care, vercáta affectione ar portá d'in errore credemu, vorbeloru straine, ar vré se se numesca astadi slujbasiu, sluga a stapanirei, etc., mai bene de cátu functionariu, ministru, etc.? Cene ar avé coragiulu se sustiena, co stapanitoriulu si hospodariulu mai potu figurá lónga domnitoriu sau domnu, la care Românulu a tienutu cu atât'a cerbicia, pentru co nemica n'a potutu se lu faca se uite, co asiá se intitulá insusi divulu Traianu, care l'a addussu pre acestu territoriu? Căti apoi d'in Románi au sciutu, si mai vertosu căti sciutu astadi ce erau podorojnele, otrosieniele, pisaniele, aterdisirile, aotorisirile, etc.? Căti d'in Románi intellegu ce suntu voscresnele, bogorodicele, polonoscitiele, etc.? Pote cineva sustiené macariu, co assemeni vorbe straine suntu mai intellesse Românulu de cátu celle curatu romanesce, cari au luatu si au se iea loculu acelloru-a? Este addeveratu, co unele vorbe straine suntu mai conosciute unei parti de Románi, déro acelleasi suntu cu totulu neconosciute altei parti de Románi: vreme, didu sau agudu, plugu, poruncire, etc. nu su de locu conosciute unui mare numeru de Románi, cari in locule au vorbele curatu romanesce: tempu, muru, aratru, demandare. Cene déro pote sustiené, co romanescele: tempu si demandare nu au dreptulu de a inlatrá cu totulu parasitele: vreme si poruncire? Romanesculu demandare cauta se allunge pre strainulu poruncire, cu atâtu mai multu cu cátu acestu-a sterpu pre pamentulu romanescu nu a datu si nu mai pote dá decátu porunca, pre candu acellu-a se presenta incongiuratu de una numerosa familia: mandare, mandatu, mandatariu, commandare, commanda, recommandare, recomandatione, recommendabile, etc. Propuneti déro, cátu veti vré, fora locu si fora temeiu, essemplele altoru limbe la imitarea Românulu; spariati-lu de assemenea, cátu veti vré, cu pretensulu attentatu ce prin espulsionea vorbeloru straine ar committe asupr'a vietiei selle istorice: cu nemica, déro cu nemica nu lu veti aduce se respecte strainismulu nerationale, care i suge si séca cea mai buna vena a vietiei selle. Religionea, de care Românulu addeveratu a avutu si are unu sentimentu asiá de viu, religionea potut'a ore se lu faca a adoptá sfetu sau precist'a in locu de santu si precurat'a? Facia cu acésta repulsione ce Románi, casí vercare alta natione, semtu pentru totu ce este strainu limbei loru, barbati luminati, cari cu argumente speciose cauta a apperá strainismii d'in limb'a romána, convinsi co instinctulu mai neci una data nu insélla, ar fi détori se demonstre, co in acestu puntu instinctulu poporulu este rategitu. Acésta-a inse, in starea de astadi a scientiei, le ar fi preste potentia: coci scienti'a reconosce, cumu si instinctulu poporulu semte, co limb'a, casi suffletulu poporulu ce se manifesta intr'ens'a, este unu ce viu si organicu, care se desvolta d'in unu micu numeru de radecini, intogmai

precumu unu mundru si tufosu arbore cresce d'in una mica seinentia aru cata in pamentu. Marirea prin adausse de d'in afora este déro totu atâtu de contraria naturei limbei, cátu si naturei unei plante sau unei animale. Consequenti'a neinlaturata a acestui principiu este, co cu cátu una limba se desvolta mai conformu naturei selle, d'in propriulu seu fundu, cu atâtu acea limba este mai usiora de preceputu, cu atâtu devine instrumentu mai comodu de comunicare a ideelor, de inaintare pre callea culturei, de intellegere si de infratire intre toti membrii ce ua vorbescu. D'in contra limb'a ce are nefericirea de a fi petrunsa, si mai multu sau mai pucinu inundata de vorbe straine, casí plant'a infasiurata de parasite, e impedecata in desvoltarea sa regulata si condemnata a langedí, si prin acésta a oprí sporulu cugetarei insasi. Asiá mersulu mai rapedu sau mai lentu allu unui poporu pre callea civilisationei, marirea, potea si prosperitatea lui, in fine sortea si posetionea lui, in senulu inarei familie a genului omenescu, depende forte multu de la curati'a limbei, ce si a datu de organu cugetarei selle. Asiá déro puritatea limbei este una cerentia imperiosa nu numai a instinctulu populariu, ci si a mentei sanetosa si luminata prin experientia si reflexione. Co prin curatirea limbei románe de strainismi s'aru sterge pretiose urme d'in viet'a multu incercatei nostre natione, o! de acésta-a se nu ne tememu prea multu: coci plagele ce s'au addussu limbei nostre, suntu asiá de profunde; loviturile ce i s'au datu, suntu asiá de gravi, in cátu, vercátu de mari aru fi adoperationile nostre spre a le vendecá, totusi voru remané ici si collo órecari cicatrici, órecari venetari pre formos'a facia a aceste nobile si gratiosa vergine a Italiei. In adeveru afora de categori'a vorbeloru straine attensa mai susu, in loculu caroru-a au reintratu vorbe curatu romanesce, si au reintratu in modu nerevocabile, pentru co s'au popularisatu mai multu sau mai pucinu, se afla inea unu numeru de cuvente de origine inea neconosciuta, parte de origine neindoiosu straina, cari, fiindu co se afla in gur'a Româniloru d'in mai multe provincie, fiindu co prin intrarea loru in locutioni popularie si prin derivatele ce au datu, au presu radicine mai multu sau mai pucinu affunde in limba; fiindu co in fine neci in form'a loru grammaticale, neci in structur'a loru fonetica, nu presenta nemica strainu urechiei romanesce, se potu admite la dreptulu de cetatiana romána, si prin urmare introduce in dictionariulu limbei románe. Atari vorbe, cumu su, de essemplu, baba bobu, bellanu- bellauru, platica, peticu, plosca, etc., potu satisfacere pre deplenu dorenti'a celloru ce aru vré se afe si in limba urme d'in trecutulu nostru istoricu, fora se altere puritatea limbei: elle voru fi ca pucini'ara amata ce intra intr'a formosa moneta de auru. In fine cei ce d'in puntu de vedere istoricu tienu cu sinceritate la strainismii ce au petrunsu dupo tempuri in limb'a nostra, se potu pre deplenu liniscei: coci la tote vorbele straine escluse d'in dictionariu stau deschise portile glossariulu in care voru intrá impreuna cu cuventele románe de origine, déro straine de forma, cumu si cu vorbele, cari ca deranjamentu, attasiamentu, avangarda, guerra, etc., desi imprumutate d'in limbe sorori cu a nostra, nu suntu inse de origine románica. Pentru acesti d'in urma strainismi lessicografulu românú cauta se fia cu atâtu mai inessorabile, cu cátu in favorea loru nu se pote aduce neci macariu scus'a ce se invoca pentru cei alti scus'a co se afla mai demultu conosciuti cellu pucinu unei parti de Románi, Totu in glossariu se voru arruncá de una camu data si acelle vorbe, cari, de si de origine conosciute románica, ceru inse desvoltari mai large spre a se poté invederá modulu loru de formatione, sau cari, de si prin structur'a fonetica si alte caracterie nu presenta nemica contrariu legiloru limbei, nu se potu inse legá cu deplena certitudine de una anumita radecina románica, si au prin urmare lipsa de a trece prin purgatoriulu unoru mai lunge si minutiose discussioni.

5. Materi'a glossariulu astufelu definita, nu mai lassa, credemu, neci una indointia asupr'a coprensulu

dictionariulu. Totusi pentru mai multa lamuire nu va fi de prisosu a adauge si urmatoriele esplecari. Si mai antaiu se intellege de sene, co termenii grecesci de arti si scientie, admissi in tote limbele romanesce, nu se potu considerá ca straini limbei románe, precumu neci vorbe ca truffia, tegaia, téca, pirostii etc., cari de si de origine greca, porta inse sigillu unei inalta vechime, se afla in gur'a mai totoru Româniloru, si nu se potu neci decumu confunde cu celle de importatione mai noua, cumu syntrofia, etc. apoi asupr'a materiei curatu románica, asupr'a vorbeloru formate d'in radecine curatu latine, este necesariu ca in intressea istoriei limbei se se stabileasca, co cuventele d'in acesta vasta fontana se impartu, dupo epoc'a de formatione, in doue categorie bene distincte, si a nume: 1° vorbele ce s'au aflatu in usu inainte de 1830; 2° vorbele de atunci si peno astadi intrate in usu limbei. Celle de antani'a categoria se afla tote cu pucine exceptioni, in gur'a Româniloru din tote partile; celle de a dou'a categoria, de si unele mai vulgarisate de cátu altele, totusi d'in natur'a lucrulu insusi nu s'au potutu inca respandí intre toti Románi. De acea, in intressea istoriei limbei, cumu s'a dissu, se voru destinge cu accuratetia de celle alte prin semnulu (*).

6. Dupo essemplulu celloru mai noue modelle de dictionarie, si pentru cuventulu necontestatu si necontestabile, co dictionariulu cauta se copreda limb'a in totulu seu, dandu nu numai materi'a, ci si form'a limbei, precumu s'a admissu a se tractá in articlii speciali particellele neseperabili, ca ab, ob, re, trans, etc., cari nu occurrú nici una data in limb'a nostra ca vorbe de sene statorie; asiá a cautatu se se admita a se tractá separatu si suffisele de derivatione, cumu osu, tate, ticu, etc., cari de assemenea nu au in limba una individualitate nedependente, déro cari in vederea atâtu a sensulu delicatu si variatu ce dau vorbeloru, cu cari se incorpora, cátu si a legiloru bene determinate, dupo cari se affigu in capetulu cuventelor, merita de certu fiacare una tractare particularia. Spre a prevení inse de la inceputu, co este vorb'a de una particula, sau de unu suffissu fora essistentia individuale in limba, si unoru-a si altoru-a se prepune semnulu (†). In fine studiulu superficialu, allu limbei nostre si allu limbei latine pre de una parte, influenti'a esclusiva a limbei francesca pre de alt'a, au facutu co, in contr'a geniulu limbei nostre, s'au introdussu de unu tempu incoce in usu limbei numai certe derivate d'in una radecina románica, lassanduse la una parte atâtu radecina, cátu si celle alte derivate alle ei. Unu assemenea processu ar avé de resultatu scoterea limbei d'in mersulu ei regulatu in desvoltarea organica, care este, cumu s'a arretatu, un'a d'in conditionile fundamentali spre a facilitá intellegerea limbei. Ca se se puna una stavila acestei tendentie contraria si chiaru funesta limbei nostre; ca se se dé fiacarui Românú mediloculu de a petrunde in fondulu limbei selle si de a ua imbraciá cu facilitate in totulu ei; ca se se inlature periculu ce ne ammenintia de a perde, prin aventulu pré inainte a unei parti a nationei si remanerea pré inderetu a massei poporulu in callea culturei, de a perde marele privilegiu de care peno astadi ne amu bucuratu, vorbindu cu totii acea-esi limba: a cautatu se se introduca in dictionariulu românú si radecinele, d'in cari, inainte de 1830, si mai vertosu de la acésta epoca in coce, s'au luatu in usu limbei numai unele derivate. Déco ponderosele cuvente ce upusemu, milita cu potere in favorea acestei imbunetatire, essemple, cari se ua autorise, inca nu lipsescu. In dictionariile limbeloru classice, mai allessu alle limbei ellenice, se dau de ordinariu si acelle vorbe sau forme de vorbe, despre cari nu su probe, co aru fi avutu cursu in usu limbei, déro cari, ca radecine, espleca alte vorbe derivate; si nu amu intellege, dece in dictionariulu românú nu ne amu folosí de acestu processu, care ar dá fiacarui Românú mediloculu de a studiá, peno la unu puntu, limb'a sa cu acellu-asi folosu ce d'in studiulu limbeloru classice trage una parte de Románi mai favoriti de impregiurari. Assemeni radecine, cari au datu derivate in limba, fora se intre si elle insesi in usu, se insemna, pentru destingere, cu (††). Nu mai remane acumu de cátu una sengura si ultima observazione de facutu asupr'a coprensulu dictionariulu românú: in respectulu vorbeloru de arti, maiestrie sau scientie, de cari amu avé semtita lipsa, si cari nu s'aru poté aflá in limb'a latina sau formá d'in una radecina románica, déro aru esistie in alte limbe romanesce noue, s'a adoptatu ca regula a nu admite in dictionariulu românú de cátu pre acellea, cari s'aru aflá adoptate cellu pucinu in doue d'in acelle limbe romanesce, in cea italiana si francesca.

(Va urmá).

Cursulu moneteloru in val. austr.
Vienna, 24 Ianuariu.

Galbinii imperat. de auru	fl.	5.60 cr.
Moneta de 20 franci		9.48 1/2 "
Imperialu rusescu		9.72 "
Moneta germana de 20 marce		11.80 "
Sovereigns englesi		11.94 "
Lira turcésca		10.70 "
Monete austr. de argintu 100 fl.		103.30 "

Cursuri de Bucuresci in Lei noi (franci).
21/9 Ianuariu.

Obligatiuni rurale din 1864 cu 10%	l.	93.50 b.
Imprumutulu Oppenheim din 1866 cu 8%		— "
Obligatiune de imprumutu domiiale din 1871 cu 8%		89.50 "
Creditu fonciariu (hipot.) rurale cu 7%		83.25 "
Creditu fonciariu urbaniu (alu capitalei cu 7%		71. — "
Imprumutulu municipale nou (alu capit. din 1875 cu 8%		81.75 "
Fondulu de pensiuni (per 300 l. a.) cu 10%		135. — "
Actiunile caliloru fer. rom. din 1868 cu 5%		— "
Actiunile caliloru fer., prioritati din 1863 cu 6%		— "
Daci'a, Compania de asecur. din 1871 actiunea de 250 l. a. 8%		200. — "
Romani'a, Compania de asecur., (act. de 100 l. n.) 1873 cu 8%		40. — "

Anuntiu.
Subscribulu mi-amu transpusu cancelari'a advocatuala dela Abrudu la Sibiu Strad'a Urezulu Nr. 25 in Etagnulu alu II-lea; — ceea ce prin acésti'a cu aceea observare se aduce la cunoscuti'a onoratulu publicu si a clientiloru mei: cumca tote causele dejá mie incedintiate si incedintiate le voi efpetu cu tota promitidinea si conscientiositate. — Sibiu in 1-a Ianuariu 1878 st. v.

L. Basiliu Poppu d' Harsianu,
advocat.

Tiparituri
pentru
antistii comunale si notari
se afla
in tipografi'a lui **W. Krafft**
Sibiu (strad'a Urezulu).

„ALBINA“
Institutu de creditu si de economii in Sibiu
(Strad'a Baier Nr. 1 in casa propria.)
Fondatu in anulu 1871
cu unu capitalu de actiuni de **300,000** fiorini platitu intregu.

I. Accórda imprumuturi ipotecari cu terminulu celu mai lungu de 10 ani, sub conditiunea respunderii in rate si in anuitati.

II. Escomptéza schimburi (cambie) cu celu puçinu 3 subscrieri si cu terminu de celu multu 6 luni. Prolongatiunile suntu admise pre-lánga respunderea de a 5-a parte din capitalu, dándu-se despre restu schimbú nou cu subscrierile de mai inainte.

III. Accórda credite ficse coperite prin sigurantia ipotecaria, pre-lánga folosirea loru cu schimburi de 6 luni séu cu obligatiuni compuse la notariu publicu. Creditulu se deschide pe timpu nedeterminatu si se póte folosi cu inlesnire, intregu séu in parte, ori-candu respectivulu are trebuintia.

IV. Imprumuta pe obiecte de valóre (harthie, moneta etc. depuse cá amanetu).

V. Cumpera si vinde imobili (case, mosie etc.)

VI. Primesce depuneri de capitale spre fructificare cu 6, 6 1/2 si 7%.

La finea fia-carui semestru interesele neridicate se capitaliséza, adica s'adaugu la capitalu pentru fructificare mai departe.

Regulamente speciali pentru toti ramii de operatione se afla gratis la cass'a institutulu si pe-la agentii nostri din districte. Acelesi se tramitu la cerere si prin posta ori-unde.

Sibiu, 4. Ianuariu 1878 st. n.

Directiunea institutulu.